

Denna artikel har varit publicerad i Värnamo Nyheter den 14.10 1980. Den är sedan något omredigerad och här försedd med en annan och exaktare bild:

EN BARNAMÖRDERSKAS ÖDE PÅ 1600-TALET

Vänsterprassel resulterar numera högst i en skilsmässa men på 1600-talet var det hårdare lagar. Då kunde det ofta bestraffas med döden! Detta är den tragiska berättelsen om Karin Nilsson i Rydaholm i Småland. Vi har följt hennes öde i Östbo härads domböcker!

AV INGE NILSSON – text och foto

Det kusliga dramat börjar söndagen efter *helgonamessodag* den 7 november 1641. Dessförinnan var det bara ljuva lustar. Karin Nilsson, dotter på gården Tvingsbo och senare i domprotokollen kallad ogift kona, bevistade då högmässan i Rydaholms kyrka. Efter denna begav hon sig till fots hemåt längs landsvägen den dryga milen söderut mot Tvingsbo.

I Tvingsbo har funnits två gårdar på varsin sida byvägen. Den östra gården med en mangårdsbyggnad från 1700-talet syns i bakgrunden på bilden. Den västra gårdens hus är borta men boningshuset låg enligt skifteskartan från 1885 t v om rabarberplantan i förgrunden på bilden. Kanske var det här Karin Nilsson bodde 240 år tidigare. Foto i juni 2010.

Karin var vid tillfället havande och fick därför problem. Vid en ekelund, kallad Vreten, föll hon omkull och stötte sig i sidan. Men hon steg upp igen och fortsatte vandringen. Hon passerade byarna Luveryd och Linnås. När hon kom till Skriperyd gick hon in till en bondhustru som hette Kjerstin. Denna var gift med Jöns Direksson som senare visade sig vara fader till Karins barn.

Hos Kjerstin bad Karin om lite mat och hon ville även stanna över natten. Men det blev inte så. Hon kände att födslostunden närmade sig och vågade därför inte stanna kvar. Inte heller vågade hon gå hem för hon var mycket rädd för att visa sitt tillstånd för moder, systrar och grannfolk.

Därför gick Karin istället till en lada på två pilskotts avstånd från vägen i ett ängagärde som tillhörde Jöns Direksson. I nattens kyla och mörker födde hon, enligt egen utsago i rätten, *ett fullbordat och framgången pgebarn*. Så fort barnet hade fötts dödade Karin barnet genom kvävning och gömde det sedan bland höet i ladan. På morgonen efter gick hon hem till gården och då fick hon säkert hitta på en nödlögn för var hon hållit hus under natten.

Barnliket fick sedan ligga kvar i ladan till fredagen då hon hämtade hem det till Tvingsbo. Där lade hon det i *ett gammalt hus vid ladan uti en hop halm och hof en långhalms kiärfe ovan på*. Så hände ingenting på en vecka men man började då misstänka att någonting var tokigt. Man hade sett att hon varit rund om magen men nu saknades *hennes buuks svulnad*.

Karin kallades då till förhör den 21 november i Rydaholms klockarestuga inför bla länsman. I samma veva hade också barnafadern Jöns Direksson fått reda på de olyckliga omständigheterna, troligen genom Karin. Han hade därför rymt till skogs och gömde sig kanske i Klintaskogarna. Detta fortfarande ensliga skogsområde är beläget söder om kyrkbyn mellan vägarna från kyrkan i Rydaholm till Malaberg respektive Alvesta och i söder begränsat av socken- och länsgränsen.

Vid förhöret i klockarestugan prövades Karins bröst och man *fanns omsider mjölk i hennes spenar*. Det fanns då ingen återvändo. Karin erkände att hon fött ett barn och att barnafadern rymt till skogs. Hon talade också om var barnet låg.

Länsmannen Johan i Lökaryd, nämndemännen Mattis i Torp och Carl i Karlsgärde samt fjärdingsmannen Hemming i Hjortsjö följde då med Karin hem och hon visade dem var barnliket låg. Detta var efter två veckor illa åtgånget.

De fann barnet med huvudet nedtryckt mot axeln och ihopfruset med bröst och ben. Ohyra och andra djur hade ätit upp delar av ansiktet bla näsan, kindbenet och ena örat samt delar av axeln. Liket togs om hand av två dannekvinnor (rediga, ärbara hustrur). Det var hustrurna Karin Arvidsdotter och Botil Jönsdotter i Skriperyd. Dessa värmdde upp och tvättade barnliket och betygade sedan inför rätten att det var ett fullgången och fullbordat foster *med skapnad och lemmer, skröpeligen och illa medfarit*.

Karin fick sedan troligen sitta i häkte fram till rättegången vid Östbo häradsrätt den 3 januari 1642.

Så kom då förhöret, som är noga återgivet i domboken. Först försökte Karin urskulda sig och påstå att hon vid fallet vid Vreten skadat fostret så att detta mot hennes vilja var dödfött. Men så erkände hon barnmordet och bekände att hon hade hanterat sitt eget barn sämre än *oskälelige diur med sine foster*. Därför kunde hon inte bedja för sitt liv och ansåg att hon inte mer var värdig att ha någon andel på jorden.

Rätten frågade henne också noga om hon haft någon till hjälp eller råd vid avlivandet av barnet. På detta svarade hon nekande. Dock hade barnafadern Jöns Direksson, när han fått reda på att hon var havande, gett henne rådet att få *hustrusjukan* så att hon blev av med barnet innan det föddes. Men hon bedyrade att inte Jöns var med om att *förgiöra dess lif*.

Till sist frågade rätten om Karin och Jöns haft lägesmål i många år. Karin bekände då att de haft sammanlag i fyra års tid och hon hade en gång förut varit havande. Det var ett piltebarn

men hon fick missfall när hon bar på en tung hampabörda i markerna vid Tvingsbo. Hon ansåg sig inte vara vållande till dess död.

Detta barn svepte Karin in i ett gammalt förkläde och gömde under en rotvälta i skogen. Sedan dess var det försvunnit och man har inte funnit ben eller annat som visar var det gömdes.

Sålunda erkände Karin att hon varit havande endast två gånger och att Jöns Direksson båda gångerna var barnafadern.

Häradsnämnden övervägde noga allt detta och så kom domslutet:

- Med hänvisande till andra kapitlet i lagmålsbalken och Guds lag Matt. 5:20-22 och att Karin med egen fri vilja bekänner sin synd och skuld dömes hon för uppenbart mord till att brännas på bål.

Detta hårda straff verkställdes också, det framkommer i senare mål i tingsrätten. Troligen gick det till som vid avrättningen av den tidens häxor. Det var mycket sällan man brände dem levande utan de halshöggs innan. Avrättningen skedde den 26 januari samma år, troligen på Östbo härads avrättningsplats i Värnamo.

Till slut fick man också tag på Jöns Direksson. Han hade fått Göta rikets hovrätts lejdebrev av den 28 juni 1642 och inställde sig inför rätten den 14 oktober 1642. Denne Jöns Direksson, som var en gift man från Skriperyd på Wälborne Oluf Lilliesparres frälsegård, bekände att han haft sammanlag med *en ogift kona Karin Nilsson i Tvingsboda å skatte som är justificerad vorden den 26 januari 1642 och avsomnad bleven.*

Jöns berättelse stämde sedan överens med Karins och han nekade helt till att ha befattat sig med barnmordet. Rätten frågade varför han tog till flykten. Han svarade att han inte visste bättre och några vänner hade rått honom till det.

Nämnden betänkte ärendet noga och kom fram till att man inte kunde värna Jöns liv för hordoms last utan att han var skyldig att undergå som Guds lag innehåller. Rätten konstaterade att Jöns inte varit dömd för hor förut. Hans hustru Kjerstin bad för sin mans liv och ville betala böter tillsammans med honom.

Häradsrätten dömde Jöns Direksson fri för barnamord och lämnade detta ärende under Guds dom.

Hur det gick sedan vet man inte, straffet för hordom stod ju kvar. Han klarade dock livet eftersom han figurerar i domböckerna längre fram i tiden. Det var inte ovanligt på den tiden att dödsdömda fick en annan dom i högre instanser.

Uppgifterna till denna text har tagits fram i Östbo härads domböcker av hembygdsforskaren och mångårige ordföranden i Rydaholms hembygdsförening Sven-Erik Svensson, Rydaholm.